

РОЛЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В КРЕДИТУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

The article is devoted to the complex of questions connected with the development of theoretical foundations and methodical approaches to perfect the mechanism of bank managing investment activity.

У сучасних умовах трансформації економіки загострюється конкурентна боротьба за клієнтів. Наслідком цього є розширення сфери надаваних послуг, що підштовхує комерційні банки до того, щоб почати новий для себе вид діяльності — кредитування інвестиційних проектів шляхом реалізації схем проектного кредитування за участю інтеграційних інвестицій.

Останнім часом спостерігається посилення інтересу українських комерційних банків і підвищення їхньої активності в довгостроковому фінансуванні економіки. За умов співробітництва банків з міжнародними фінансовими інститутами, з одного боку, і з урядом — з іншого, може сформуватися взаємно гарантований механізм авансування коштів у розвиток українських підприємств, що так необхідний для залучення в промисловість українських і закордонних інвестицій.

Таким чином, цілком актуальним є питання про те, як організувати інвестиційну діяльність банків з орієнтацією їх, насамперед, на реальний сектор економіки й забезпечити потреби останньої в значних фінансових ресурсах. Необхідність вирішення даної проблеми й обумовила мету написання статті.

Проблемам розгляду кредитування інвестиційних проектів присвячено багато досліджень [1 — 7], проте вирішення цього питання переважно розглядається з точки зору підприємства, а не комерційного банку.

Метою статті є створення схеми організації інвестиційної діяльності комерційного банку, пов'язаної з наданням коштів при інвестуванні великого бізнесу.

Складність здійснення інвестиційної діяльності визначена тим, що вкладення коштів і одержання доходів розділені в часі. До того ж величина доходу має ймовірнісний характер залежно від впливу великої кількості факторів.

Реальний інвестиційний процес включає три періоди (рис. 1):

попередній етап (етап передінвестиційної підготовки), для якого характерне проведення науково-дослідних робіт і обґрунтування конкретних напрямків інвестиційних рішень;

етап виробничої реалізації інвестиційного рішення;

завершальний етап, метою якого є одержання певної вигоди від реалізації обраного інвестиційного проекту.

У свою чергу, таке структурування життєвого циклу інвестиційних проектів сприяє виділенню ряду підзавдань. Тому не менш важливою є проблема організаційної складової, що відображає часовий аспект інвестиційного проекту. Досить важливо, щоб кредитор мав чітке уявлення про проектний цикл позичальника, а позичальник — кредитора, щоб не допускати збоїв у просуванні проекту й діяти максимально скоординовано.

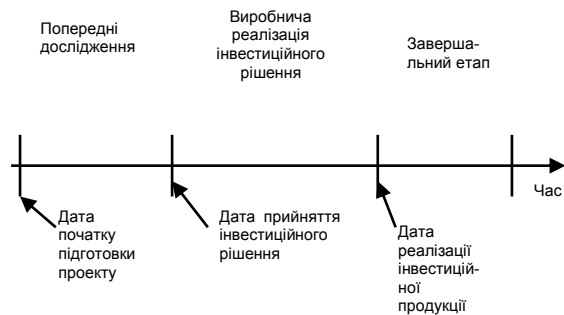

Рис. 1. Життєвий цикл інвестиційного проекту

Банку необхідно інвестиційний цикл розбити на шість основних етапів: відбір проекту, підготовка проекту, оцінка проекту, ведення переговорів і затвердження проекту, реалізація проекту й контроль за його ходом, оцінка результатів реалізації проекту.

1. Відбір проекту.

Первісний відбір проектів здійснюється на основі таких ознак, як галузева приналежність проекту, розміри запитуваного кредиту, наявність гарантій, тип інвестиційного проекту, життєздатність проекту, ризики реалізації проекту, державна підтримка й т. д. Кожний інвестиційний проект має безліч характеристик, які можуть впливати або навіть визначати взаємини позичальника з банком.

Якщо показник не відповідає всім перерахованим вимогам, його необхідно деталізувати або відмовитися від його використання.

2. Підготовка проекту.

Як правило, банки не займаються підготовкою проекту, але банк може взяти на себе ризик підготовки проекту в обмін на одержання прав по проекту (одержання частки в капіталі майбутньої проектної компанії; певна комісія на винагорода).

3. Оцінка проекту.

Найбільш важливий етап інвестиційного циклу банку — оцінка інвестиційного проекту.

Необхідно врахувати стабільність проекту до зміни законодавства (зміна структури податків або їхніх розмірів, порядку ліцензування й т. д.). Ще більш значущий цей показник у проектах, що враховують певні податкові пільги, і, відповідно, скасування цих пільг перекреслює всі економічні розрахунки, пов'язані з інвестиційним проектом.

Оцінка інвестиційної привабливості проекту у значній мірі залежить від уміння показати її інвесторові в бізнес-плані. Комерційний банк, його фахівці повинні вимагати від ініціаторів реалізації проектів надання саме тої інформації, що дозволяє судити про вигідність для банку підключитися до фінансування даного проекту й оцінити всі основні фактори ризику.

4. Ведення переговорів і затвердження проекту.

Переговори банку з позичальником ведуться, насамперед, за кредитною згодою. Якщо мова йде про схему проектного кредитування, коли на кредитора (кредиторів) лягають значні проектні ризики, банк не може не вникати в суть проекту й не може не контролювати витрати кредитних коштів і хід реалізації інвестиційного проекту. У цьому випадку банк прямо або побічно бере участь у керуванні інвестиційним проектом.

Особливу увагу в кредитній угоді необхідно приділяти угоді платіжних зобов'язань позичальника за кредитом. Основними способами забезпечення є активи проекту, перевідступлення виторгу від реалізації проектного продукту.

Для прийняття конкретних рішень: які суми, на які строки, у якому вигляді й на яких умовах банк може надати — йому необхідно керуватися заздалегідь продуманою стратегією, виходячи з "дерева цілей" і системи планів комерційного банку. У тактичному плані основні типові рішення можуть бути передбачені в кредитній політиці банку для періоду, що відповідає строку кредитування даного проекту.

Робота із забезпечення кредитування проекту починається з планування ініціаторами цієї діяльності й відображається у фінансовому плані або схемі кредитування проекту. Схема кредитування закріплює погоджені оптимальні розміри інвестицій для кожного інвестора й умови кредитування, що створюють зацікавленість у кредитуванні та реалізації проекту й мінімізують фінансовий ризик сторін.

Побудова схеми базується на стратегії маркетингу кредитування, що вимагає з'ясування наступних питань:

- ділова зацікавленість конкретного інвестора в кредитуванні проекту;
- ступінь ризику, що може взяти на себе інвестор;
- частка власності, що може одержати інвестор у результаті здійснення проекту;
- достатність потоку доходів для забезпечення зацікавленості інвестора.

Залежно від характеру діяльності та фінансово-економічної позиції інвестора змінюються й ризики, які він може взяти на себе. Однією з основних особливостей проектного кредитування є саме правильний облік і розподіл ризиків між усіма учасниками проекту. З погляду банківського працівника важливо правильно оцінити й при необхідності скорегувати розподіл ризиків учасників проекту.

Генерація проектом доходів, достатніх для покриття всіх супутніх витрат, є принциповим аспектом проектного кредитування. До ухвалення рішення про участь у проекті кожна сторона виконує більш-менш детальні розрахунки або приймає для себе розрахунки, зроблені ініціаторами.

Банк в обов'язковому порядку виконує свій варіант розрахунків грошових потоків проекту, так званий bank-case. Під час побудови грошових потоків схема кредитування є одним із вхідних параметрів розрахунку.

Крім контролю за іншими параметрами, аналіз грошових потоків повинен показати відповідність або невідповідність доходів від проекту й очікувань інвесторів. Процес носить ітераційний характер, тобто на основі аналізу грошових потоків схема кредитування може бути скоректована, і на основі нової схеми знову виконується аналіз.

Усі відносини комерційного банку з клієнтами й партнерами визначаються безліччю договорів, у розробці умов і підготовці текстів яких одночасно може брати участь багато підрозділів та працівників. На погляд автора, не можна применшувати важливість захисту договірної діяльності в комерційному банку. При реалізації проектного кредитування підприємств не тільки підвищується ризик надання позичок, а й різко зростають вимоги до якості договірної діяльності.

Особливо важливо в процесі проектного кредитування захистити інтереси комерційного банку при реалізації договірної діяльності.

5. Реалізація проекту й контроль за її ходом.

Банк втручається в хід реалізації інвестиційного проекту в тому випадку, якщо він працює за схемою проектного кредитування, тобто бере на себе повністю або частково проектні ризики. На погляд автора, коли комерційний банк бере участь у реалізації інвестиційного

проекту в системі проектного кредитування, його контроль за реалізацією проекту не обмежується тільки питаннями дотримання графіка погашення заборгованості за кредитом. Вважаємо, що банк повинен долучатися до керування проектом, вникаючи в комерційні питання, виробництво, питання охорони навколишнього середовища й т. д.

6. Оцінка результатів реалізації проекту.

Великі комерційні банки на Заході, а також міжнародні фінансові інститути (МБРР, МФК, ЕБРР) створюють спеціальні підрозділи, які займаються питаннями аналізу результатів завершених інвестиційних проектів. Українським комерційним банкам також необхідно приділяти досить уваги даному аспекту питання. Оцінюванню піддаються не тільки проекти, які тільки що були "закриті", але й ті, які завершилися порівняно давно. Подібне розширення цілком обґрунтоване, тому що стратегічними цілями банків є структурні зрушення в економіці, соціальні ефекти, рішення екологічних проблем тощо. Багато із зазначених ефектів повною мірою можуть проявлятися тільки через тривалий період часу після "закриття" проекту.

На підставі вищесказаного інвестиційний цикл комерційного банку можна розбити на наступні фази: передінвестиційну, інвестиційну, експлуатаційну (рис. 2).

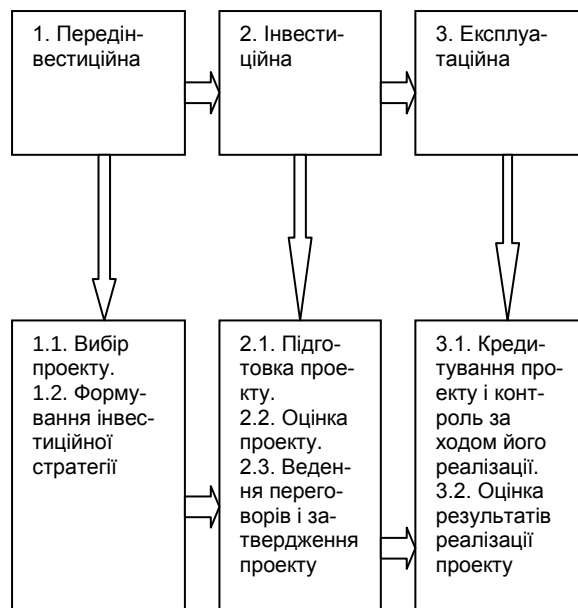

Рис. 2. Фази інвестиційного циклу проекту для кредитора

Для забезпечення ефективної реалізації інвестиційних проектів необхідний раціональний перерозподіл окремих фаз за часом. Оскільки перші дві фази носять витратний характер, то природним є прагнення скоротити їхню тривалість до мінімальної для прискорення віддачі від вкладених коштів. Разом з тим недостатньо лише повного технічного, економічного обґрунтування ідеї проекту, поверхневе пророблення проектно-кошторисної документації не дозволяє одержати запланованого ефекту. Саме тому підвищується значущість ефективного керування інвестиційним проектом, що дає можливість при необхідності вести паралельне пророблення окремих заходів у рамках перших двох фаз, тобто перебороти тимчасове їхнє роз'єднання. Таким чином, однією з основних проблем кредитування проекту є скорочення періоду перших двох фаз інвестиційного циклу проекту й збільшення останньої з метою підвищення ефективності його реалізації.

Далі банк визначає відношення до ризиків, а також галузеві, територіальні й інші інвестиційні пріоритети. Визначивши мету й завдання, банк повинен зробити прогноз, сформулювати своє відношення до майбутніх ризиків. Потім необхідно провести експертизу проекту, розробити або проаналізувати бізнес-план. І тільки після виконання вищевказаних процедур банк приймає остаточне рішення про необхідність участі в проекті, тобто про доцільність здійснення процесу проектного кредитування.

Отже, розроблені методичні рекомендації можуть дати змогу банку проводити кредитування інвестиційних проектів шляхом реалізації схем проектного кредитування відповідно до чіткої системи норм і правил, що встановлені державними стандартами, які визначають найважливіші вимоги до виконання основних процедур технології інвестиційного проектування.

Література: 1. Бузова И. А. Коммерческая оценка эффективности / И. А. Бузова, Г. А. Маховикова, В. В. Терехова; [Под ред. В. Н. Есипова. — СПб.: Питер, 2003. — 432 с. 2. Кирсанов К. А. Инвестиции и антикризисное управление. Учеб. пособие / К. А. Кирсанов, А. В. Малявина, С. А. Попов. — М.: МАЭП; Калита, 2000. — 184 с. 3. Крушвиц Л. Финансирование и инвестиции. Неоклассические основы теории финансов. — СПб.: Изд. "Питер", 2000. — 400 с. 4. Липсиц И. В. Инвестиционный проект: методы подготовки и анализа: Учеб.-справ. пособие / И. В. Липсиц, В. В. Коссов. — М.: БЕК, 1996. — 624 с. 5. Майоров Т. В. Инвестиционная деятельность: Учебн. пособие. — К.: ЦУЛ, 2003. — 376 с. 6. Пересада А. А. Управление инвестиционным проектом. — К.: Либра, 2002. — 472 с. 7. Управление проектами / Под общ. ред. В. Д. Шапиро. — СПб.: Два-Три, 1995. — 324 с.

Стаття надійшла до редакції
06.06.2008 р.

УДК 336.717.1

Колесніченко В. Ф.

КАРТКОВІ ЗАРПЛАТНІ ПРОЕКТИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

The modern banking technologies are integral structure elements of effective development of banking system as a whole. For a long time the card salary projects have taken on special significance in the Occident and founded its niche in the Ukrainian market. That's why the author consider the necessity to investigate the main advantages and disadvantages of this project.

Активний розвиток грошово-кредитних відносин сприяв еволюціонуванню не тільки банківської системи, а й її невід'ємної частини — банківських технологій. Слід зазначити, що швидке впровадження банківських технологій протягом останніх 5 – 6 років дозволило і в Україні запровадити стандарти та механізми, які вже давно й успішно використовують усі

промислово розвинуті країни світу. Мова йде про особистий банківський рахунок кожної фізичної особи та емітовану платіжну картку.

Зростання обсягів послуг на фінансовому ринку, яке відбувається в основному за рахунок дебетних платіжних карток, свідчить про відставання України від карткових ринків європейських країн, які сьогодні перебувають на якісно вищому рівні. Дані країни вже пройшли етап безпосереднього розвитку інфраструктури, і картковий бізнес у них є проміжною ланкою для реалізації банківських послуг. В Україні, на жаль, поки що не створено належних умов для істотного збільшення частки безготівкових розрахунків. У переважній більшості картки є дебетовими (близько 85%) і використовуються для зняття готівки в мережі емітента (як правило, без сплати комісійних). Частка кредитних карток є незначною, проте й вони переважно застосовуються як дебетові платіжні картки. Банківська платіжна картка, як і будь-який об'єкт споживання, має свої переваги та недоліки, тому знайти відповідь на запитання, чи потрібно використовувати зарплатний проект на підприємстві, якщо він має не тільки переваги, а й недоліки, є дуже актуальним сьогодні.

Дослідженню цього питання приділено значну увагу в роботах як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Розглядаючи наукові праці українських авторів, варто зосередити увагу на роботах таких авторів, як О. Кравченко [1] (відкриття переваги використання зарплатних проектів як для співробітників, так і для підприємства в цілому); Д. Лучко [2] (розглядає переваги використання пластикових карток на підприємстві); О. Миловинова [3] (детально розкриває суть такої переваги зарплатного проекту, як відкриття кредитного ліміту) та ін. Але, зважаючи на невеликий досвід застосування пластикових карток в економіці України, ґрунтовне дослідження цієї проблеми є вкрай необхідною складовою в детальному вивченні діяльності банківської системи нашої країни.

Ураховуючи викладені положення, метою статті є дослідження теоретичних і практичних аспектів використання пластикових карток для видачі заробітної плати на підприємствах, що дозволить виявити їх переваги та недоліки.

Зарплатний проект – найбільш поширений спосіб застосування банківських технологій в Україні. Сьогодні більша частина підприємств, організацій, установ використовують зарплатний проект, або, іншими словами, впровадження платіжних карток для виплати заробітної плати співробітникам підприємства. Ст. 24 Закону України "Про оплату праці" [4] стверджується, що виплата заробітної плати робітникам може здійснюватись через установи банків на зазначений рахунок. Але при цьому потрібно виконувати наступні правила: для виплати заробітної плати через установи банку потрібно отримати письмову згоду від працівника підприємства; оплата банківських послуг, які пов'язані з такими виплатами, повинні здійснюватись тільки підприємством.

Суть цього проекту полягає в тому, що працівник отримує заробітну плату не готівкою в касі підприємства, а гроші перераховуються на особистий картковий рахунок співробітника, який він використовує на свій розсуд та за власним бажанням. Без сумніву, що така форма виплати заробітної плати (а також премій, стипендій, матеріальної допомоги тощо) дає змогу максимально оптимізувати процес таких виплат та є зручною як для підприємства, так і для робітників.

Як було вже зазначено, такі проекти реалізовані на багатьох великих промислових підприємствах та в державних установах. Схема виплати заробітної плати у безготівковій формі дуже проста (рисунок): підприємство перераховує грошові кошти, призначені для виплати заробітної плати, на транзитний рахунок в установу банку, а банк, у свою чергу, спрямовує їх на карткові рахунки працівників.